

УДК 355.1/2:355.218(477)

ПРИДАТНІСТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДО СТРОКОВОЇ СЛУЖБИ ТА СЛУЖБИ ЗА КОНТРАКТОМ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ АРМІЇ

Л.В. Діденко (Київ)

Центральна військово-лікарська комісія Міністерства оборони України

Резюме. За результатами медичного огляду військово-лікарськими комісіями (ВЛК) у 2001–2010 рр. вивчено придатність військовослужбовців Збройних сил України (ЗС України) до строкової служби та служби за контрактом. Встановлено, що зростання кількості військовослужбовців зі змінами у стані придатності до військової служби свідчить про недостатній рівень здоров'я, що негативно впливає на боєздатність. Визначено пріоритетні напрямки змін в організацію процесу комплектування ЗС України людськими ресурсами в умовах переходу до професійної армії, зокрема, удосконалення критеріїв придатності для військової служби.

Ключові слова: військовослужбовці строкової служби, служба за контрактом, придатність до військової служби, оптимізація комплектування людськими ресурсами Збройних сил, критерії придатності до військової служби.

Сучасний стан розвитку ЗС України характеризується істотним ускладненням характеру та умов проходження військової служби (автоматизація і комп'ютеризація, інформаційне навантаження, впливи екстремальних еколого-професійних факторів тощо), супроводжується підвищенням вимог до фізичних, нервово-психічних і морально-вольових характеристик людини. Водночас, у динаміці соматичного розвитку захворюваності та звільнень серед різних категорій військовослужбовців спостерігаються негативні тенденції, які є основною причиною професійних обмежень та ускладнюють комплектування ЗС України, у т.ч. офіцерами запасу та за контрактом [9;10;14].

Основним завданням комплектування ЗС України особовим складом у мирний час є повне та якісне укомплектування військ (сил) та інших військових формувань згідно зі штатним розписом для мирного часу, а також накопичення в запасі військовонавчених ресурсів [4–7;15].

Здоров'я військовослужбовців було предметом дослідження у багатьох працях з проблем військової медицини [1–3;11–13;16].

Однак у цих працях не досліджувалося, яких змін зазнали показники придатності військовослужбовців до строкової служби та служби за контрактом за окремими класами хвороб в умовах переходу до професійної армії, як ці зміни впливають на їхню боєздатність, на готовність служити в ЗС України на професійній основі.

Останніми роками уповільнилися темпи зростання кількості військовослужбовців рядового складу за контрактом в ЗС України та спостерігається віддалення строків повного скасування призову громадян на строкову військову службу і переходу до комплектування ЗС України винятково військовослужбовцями за контрактом.

Мета роботи – вивчити особливості змін у стані придатності військовослужбовців до строкової служби та служби за контрактом, за окремими класами хвороб в умовах переходу ЗС України до професійної армії.

Матеріали та методи

Шляхом аналізу звітної документації (ф. 4 мед.) за 2001–2010 рр. вивчено особливості придатності військовослужбовців ЗС України до строкової служби та служби за контрактом. Використано статистичні методи дослідження.

Результати дослідження та їх обговорення

За результатами проведеного аналізу встановлено, що в 2006–2010 рр. у структурі захворювань, з приводу яких військовослужбовці строкової служби визнані ВЛК непридатними (обмежено придатними) до військової служби в ЗС України, перше місце посіли розла-

Таблиця 1

Структура захворювань, з приводу яких військовослужбовці строкової служби визнані ВЛК непридатними (обмежено придатними) до військової служби в Збройних силах України, у 2006–2010 рр. (%)

Клас хвороб	Середній багаторічний показник	Рік				
		2006	2007	2008	2009	2010
Деякі інфекційні та паразитарні хвороби	10,40±0,34	9,7	10,0	10,4	10,52	11,4
<i>(з них туберкульоз)</i>	4,20±0,22	5,0	5,2	2,77	3,51	4,5
Новоутворення	2,61±0,18	1,6	5,2	2,0	2,36	1,9
Хвороби крові й кровотворних органів та окремі порушення із залученням імунного механізму	0,63±0,09	0,2	0,5	0,6	1,36	0,5
Ендокринні хвороби, розлади харчування та порушення обміну речовин	2,02±0,16	1,5	1,9	2,3	1,50	2,9
Розлади психіки та поведінки	21,71±0,46	23,8	28,7	22,8	13,45	19,8
Хвороби нервової системи	4,23±0,22	4,5	4,5	4,8	2,93	4,4
Хвороби ока та його придаткового апарату	0,75±0,10	0,8	0,9	0,2	0,93	0,9
Хвороби вуха та соскоподібного відростка	0,48±0,08	0,5	0,4	0,2	0,50	0,8
Хвороби системи кровообігу	12,14±0,36	10,0	9,1	10,3	16,31	15,0
<i>(з них гіпертонічна хвороба)</i>	1,66±0,14	2,0	1,2	1,72	2,0	1,39
Хвороби органів дихання	4,65±0,23	2,5	1,7	1,9	13,23	3,9
Хвороби органів травлення	18,88±0,44	20,0	16,0	23,43	15,66	19,3
<i>(з них виразкова хвороба шлунка та ДПК)</i>	13,06±0,38	18,7	13,1	10,36	13,16	9,96
Хвороби шкіри та підшкірної клітковини	3,60±0,21	3,9	4,2	4,4	2,22	3,3
Хвороби кістково-м'язової системи	8,11±0,30	11,9	6,6	8,0	7,37	6,7
<i>(з них дорсопатії)</i>	3,51±0,20	7,2	2,7	3,03	2,43	2,20
Хвороби сечостатевої системи	2,33±0,17	2,6	2,4	2,1	2,15	2,4
Природжені вади розвитку, деформації та хромосомні аномалії	1,59±0,14	1,0	2,6	1,5	1,14	1,7
Травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх чинників	2,97±0,19	2,6	2,1	2,5	6,15	1,5
Інші хвороби	2,90±0,19	2,9	3,2	2,57	2,22	3,6
Усього	8064	2313	1612	1516	1398	1225

ди психіки та поведінки (V клас) – 21,71±0,46%; друге місце – хвороби органів травлення (XI клас) – 8,88±0,44%, з них виразкова хвороба шлунка та дванадцятипалої кишки (ДПК) становила 13,06±0,38%; третє місце – хвороби системи кровообігу (IX клас) – 12,14±0,36%, при цьому частка гіпертонічної хвороби становила 1,66±0,14%; четверте місце – деякі інфек-

ційні та паразитарні хвороби (I клас) – 10,40±0,34%, з яких туберкульоз становив 4,20±0,22%; п'яте місце серед хвороб, внаслідок яких відбулися зміни в стані здоров'я військовослужбовців строкової служби і, відповідно, зміни в стані їх придатності до служби, посіли хвороби кістково-м'язової системи (XIII клас) – 8,11±0,30%, з яких дорсопатії становили 4,20±0,22% (табл. 1).

Таблиця 2

Структура захворювань, з приводу яких військовослужбовці за контрактом визнані ВЛК непридатними (обмежено придатними) до військової служби в Збройних силах України, у 2006–2010 рр. (%)

Клас хвороб	Середній багаторічний показник	Рік				
		2006	2007	2008	2009	2010
Деякі інфекційні та паразитарні хвороби	3,50±0,19	1,8	3,1	3,3	3,2	6,1
<i>(з них туберкульоз)</i>	1,81±0,14	1,1	2,0	1,94	1,46	2,57
Новоутворення	4,10±0,20	2,2	3,4	4,6	4,7	5,6
Хвороби крові й кровотворних органів та окремі порушення із залученням імунного механізму	0,30±0,06	0,1	0,3	0,5	0,4	0,2
Ендокринні хвороби, розлади харчування та порушення обміну речовин	3,74±0,19	2,0	2,8	4,1	5,0	4,8
Розлади психіки та поведінки	2,52±0,16	0,8	1,4	3,4	3,2	3,8
Хвороби нервової системи	6,16±0,24	4,8	7,1	7,5	5,4	6,0
Хвороби ока та його придаткового апарату	1,88±0,14	1,1	1,2	2,4	2,7	2,0
Хвороби вуха та соскоподібного відростка	0,64±0,08	0,5	0,6	0,6	0,6	0,9
Хвороби системи кровообігу	34,16±0,48	37,4	36,1	31,7	31,4	34,2
<i>(з них гіпертонічна хвороба)</i>	21,95±0,42	30,0	27,7	17,69	16,56	17,79
Хвороби органів дихання	1,26±0,11	1,5	1,5	1,2	0,8	1,3
Хвороби органів травлення	14,08±0,35	13,0	11,9	13,4	16,5	15,6
<i>(з них виразкова хвороба шлунка та ДПК)</i>	6,79±0,25	8,2	6,9	6,26	6,99	5,58
Хвороби шкіри та підшкірної клітковини	2,00±0,14	1,6	2,0	2,2	1,4	2,8
Хвороби кістково-м'язової системи	14,45±0,36	23,2	19,3	14,6	10,65	4,5
<i>(з них дорсопатії)</i>	11,18±0,32	21,0	17,1	8,99	7,37	1,45
Хвороби сечостатевої системи	5,13±0,22	2,8	4,7	5,8	6,27	6,1
Природжені вади розвитку, деформації та хромосомні аномалії	0,14±0,04	–	–	–	–	0,7
Травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх чинників	3,49±0,19	0,5	1,0	0,9	13,76	1,3
Інші хвороби	2,09±0,14	6,7	3,6	0,05	–	0,1
Усього	9742	2808	1486	2012	1643	1793

Шляхом аналізу багаторічної динаміки придатності за станом здоров'я військовослужбовців за контрактом до військової служби в ЗС України встановлено, що у 2006–2010 рр. в структурі захворювань, з приводу яких військовослужбовці визнані ВЛК непридатними (обмежено придатними), перше місце посіли хвороби системи кровообігу (IX клас) – 34,16±0,48%, з

яких гіпертонічна хвороба становила 21,95±0,42%, друге місце – хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини (XIII клас) – 14,45±0,36%, з яких дорсопатії становили 11,18±0,32%; третє місце – хвороби органів травлення (XI клас) – 14,08±0,35%, з яких виразкова хвороба шлунка та ДПК становила 6,79±0,25%; четверте місце – хвороби нервової системи (VI клас) –

6,16±0,24%; п'яте місце — хвороби сечостатевої системи (XIV клас) — 5,13±0,22% (табл. 2).

нервової системи (6,16±0,24%), хвороби сечостатевої системи (5,13±0,22%).

Висновки

1. Встановлено, що у структурі захворювань, з приводу яких військовослужбовці строкової служби визнані ВЛК непридатними (обмежено придатними) до військової служби в ЗС України, в 2001–2010 рр. перші п'ять місць посіли відповідно розлади психіки та поведінки (21,71±0,46%), хвороби органів травлення (18,88±0,44%), хвороби системи кровообігу (12,14±0,36%), деякі інфекційні та паразитарні хвороби (10,40±0,34%), хвороби кістково-м'язової системи (8,11±0,30%).
2. Виявлено, що серед хвороб, внаслідок яких відбулася зміна в стані здоров'я військовослужбовців за контактом і відповідно зміни у стані їхньої придатності до служби, перші п'ять місць посіли відповідно хвороби системи кровообігу (34,16±0,48%), хвороби кістково-м'язової системи (14,45±0,36%), хвороби органів травлення (14,08±0,35%), хвороби

Перспективи подальших досліджень

Незважаючи на статистичну достовірність отриманих результатів, для встановлення чинників, які впливають на стан здоров'я військовослужбовців під час строкової служби і служби за контрактом, а також для розробки науково обґрунтованих медичних рекомендацій щодо поліпшення процесу комплектування ЗС України людськими ресурсами при переході на професійну основу слід провести комплекс досліджень з метою вивчення причин зміни стану придатності офіцерського складу до військової служби.

Тому в умовах переходу до професійної армії пріоритетним є комплексне дослідження стану здоров'я військовослужбовців, причин зміни придатності до служби у ЗС України військовослужбовців офіцерського складу. На основі отриманих результатів слід розробити та впровадити нові науково обґрунтовані критерії їх придатності для проходження військової служби.

Список літератури

1. Білий В. Я. Здоров'я призовників України та організаційні заходи щодо його покращення / В. Я. Білий, В. Ю. Михайлець, М. М. Вовкодав // Проблеми воєнного здравоохранения и пути его реформирования: [сб. науч. трудов УВМА]. — К.: Логос, 1998. — С. 310–312.
2. Бібік Т. А. Вивчення стану здоров'я та надання медичної допомоги військовослужбовцям ЗС України за даними соціологічного опитування / Т. А. Бібік // Військова медицина України. — 2005. — № 2. — С. 50–52.
3. Бібік Т. А. До питання про подальший розвиток диспансеризації військовослужбовців Збройних сил України / Т. А. Бібік, Г. З. Мороз // Лік. справа. — 2007. — № 5/6. — С. 125–128.
4. Біла книга України 2005. Оборонна політика України: щорічник. — К.: МО України, 2006. — 134 с.
5. Біла книга України 2006. Оборонна політика України: щорічник. — К.: Військо України, 2007. — 95 с.
6. Біла книга України 2008. Оборонна політика України: Щорічник. — К.: МО України, 2009. — 100 с.
7. Біла книга України 2009. Оборонна політика України: Щорічник. — К.: МО України, 2010. — 92 с.
8. Варус В. І. Стратегія превентивної медицини в охороні професійного здоров'я військовослужбовців Збройних Сил України у XXI сторіччі / В. І. Варус // Наука і оборона. — 2001. — № 2. — С. 20–23.
9. Косарчук В. В. Проблемні питання медичного забезпечення військовослужбовців ЗС України у системі «допризовник-призовник-молодий солдат» / В. В. Косарчук // Проблеми військової охорони здоров'я. — 2006. — № 16. — С. 360–365.
10. Михайлець В. Ю. Вивчення стану здоров'я військовослужбовців із числа молодого поповнення навчального центру / В. Ю. Михайлець, М. І. Хижняк, В. В. Косарчук // Проблеми військової охорони здоров'я. — 2002. — № 12. — С. 223–228.
11. Огороднійчук І. В. Аналіз захворюваності військовослужбовців ЗС України за 2001–2005 роки / І. В. Огороднійчук, М. І. Хижняк, В. В. Нарожнов // Проблеми військової охорони здоров'я. — 2007. — № 19. — С. 116–121.
12. Питання оптимізації медичної та медико-експертної допомоги військовослужбовцям на регіональному рівні / М. П. Захараш, О. В. Сергієні, А. М. Кравченко, Г. І. Тітов // Україна. Здоров'я нації. — 2008. — № 2. — С. 192–195.
13. Спаська Г. О. Статистичні показники захворюваності, госпіталізації, працевтрат, звільняємості внаслідок артропатій у Збройних силах України у 2001–2007 роках / Г. О. Спаська, М. В. Кудренко, В. І. Рудь // Сучасні аспекти військової медицини. — 2008. — № 13. — С. 42–45.

14. *Стан здоров'я призовників і заходи поліпшення комплектування Збройних сил України* / В. Ю. Михайлець, М. І. Хижняк, В. В. Косарчук, Л. І. Бідненко // Проблеми військової охорони здоров'я. – 2002. – № 12. – С. 237–242.
15. *Стратегічний оборонний бюлетень України на період до 2015 року* (Біла книга України): щорічник. – К.: Аванпост-прім, 2004. – 96 с.
16. *Шекера О. Г.* Медико-демографічні аспекти комплектування Збройних сил України / О. Г. Шекера, В. Ф. Москаленко. – К.: ЕКМО, 2007. – 184 с.

Пригодность военнослужащих к срочной службе и службе по контракту в условиях перехода Вооруженных сил Украины к профессиональной армии

Л.В. Диденко (Киев)

По результатам медицинского осмотра военно-врачебными комиссиями в 2001–2010 гг. изучена пригодность военнослужащих Вооруженных сил Украины (ВС Украины) к срочной службе и службе по контракту. Установлено, что увеличение количества военнослужащих с изменениями в состоянии пригодности к военной службе свидетельствует о недостаточном уровне их здоровья, который отрицательно влияет на их боеспособность. Определены приоритетные направления изменений в организации процесса комплектования кадровыми ресурсами ВС Украины в условиях перехода к профессиональной армии, в частности, усовершенствование критериев пригодности для военной службы.

Ключевые слова: военнослужащие срочной службы, служба по контракту, пригодность к военной службе, оптимизация комплектования Вооруженных сил человеческими ресурсами, критерии пригодности к военной службе.

Suitability of military men to compulsory-duty service and contract service in the conditions of transition of Armed forces of Ukraine to professional army

L.V. Didenko (Kyiv)

According to the results of medical examination of the military and medical commissions in 2001–2010 suitability of military men Armed forces of Ukraine compulsory-duty service and contract service has been studied. It is established that the increase in quantity of military men with changes in a suitability condition to military service testifies to insufficient level of health which negatively influences their fighting capacity. Priority directions of changes in the organization of acquisition process by personnel resources of Armed forces of Ukraine in the conditions of transition to professional army, in particular, improvement of suitability criteria for military service have been defined.

Key words: compulsory-duty servicemen, service under the contract, suitability to military service, optimization of acquisition of Armed forces by human resources, suitability criteria to military service.

Рецензент: канд. екон. наук І.І. Волинкін.